

Nr 273.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående lån till aktiebolaget svenska linberedningssällskapet; given Stockholms slott den 12 april 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

att för beredande åt aktiebolaget svenska linberedningssällskapet av ett räntefritt lån att av bolaget återbetalas senast den 1 april 1919 samt i övrigt under i huvudsak de av departementschefen tillstyrkta villkor anvisa, att utgå av tillfälliga lånemedel, såsom utgift för kapitalökning under nionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst kronor 225,000.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12
april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLMER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

Uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift har aktiebolaget svenska linberedningssällskapet hemställt, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte bevilja sällskapet ett räntefritt förlagslån å 225,000 kronor till likvidering av utav sällskapet i samråd med folkhushållningskommissionen inköpt parti linfrö till säkerställande av årets linutsäde och uppmuntran av den inhemska linodlingen. I samband därmed skulle staten förbinda sig att till sällskapets självkostnadspris, dock icke överstigande 3 kronor per kilogram prima frö, inlösa det parti linfrö, intill 30,000 kilogram, som av sällskapet inköpts, men vilket den 1 juni 1918 icke försålts. Förlagslånet skulle av sällskapet återbetalas senast den 1 april 1919, då odlarna ansågos kunna hava hunnit få likvid för 1918 års linskörd och därmed till sällskapet betala erhållet linfrö. Sällskapet har slutligen förklarat sig villigt att, därest Kungl. Maj:t så påfordrade, ställa nöjaktig säkerhet för lånet.

Sällskapet har meddelat, att detsamma bildats den 29 december 1916 med ett inbetalt aktiekapital av 300,000 kronor i syfte att främja linodlingen och utan avsikt att erhålla annan vinst än i lyckligaste fall vanlig bankränta å nedlagt kapital. Sällskapet hade vid Almaån intill Hässleholm låtit för en kostnad av omkring 425,000 kronor uppföra en modern linberedningsanstalt. Därjämte hade sällskapet bedrivit en omfattande upplysningsverksamhet, särskilt bland södra Sveriges lantmän.

För att 1917 års linodling skulle giva en i proportion till lantbrukets stegrade omkostnader och vinsten å övriga odlingar ökad avkastning hade sällskapet för samma år höjt priset å linhalm till det dubbla mot det förut i utsikt ställda. Vidare hade sällskapet trätt i förbindelse med folkhushållningskommissionen för att 1917 års linfröskörd skulle kunna tillgodogöras på för odlaren gynnsammaste sätt samt till förebyggande av linfröskördens utfodring och överlämnande till uppköpare i spekulationssyfte.

För sina åtgöranden i detta syfte har sällskapet lämnat följande redogörelse:

Redan i juli 1917 hade sällskapet tillställt 765 linodlare en uppmaning att tillvarataga linfröskörden på bästa sätt och meddela sällskapet, huruledes odlarna önskade tillgodogöra sig linfröskörden. Av 442 inkomna sådana svarsskrivelser hade framgått, att flertalet odlare vore villiga att låta sällskapet disponera över fröet under förutsättning av antagbart pris; andra hade önskat använda fröet till utfodring av ungreator dels i form av linfrökakor dels utan särskild beredning, och ett mindre antal linodlare hade uppgivit sig redan hava träffat avtal med uppköpare för försäljning av sin linfröskörd efter så höga priser som kronor 3.50—3.75 och däröver per kilogram.

De inkomna meddelandena hade föranlett sällskapet hänvända sig till folkhushållningskommissionen och industrikommissionen med framställning om vissa åtgärders vidtagande för tillvaratagande av sagda linfröskörd i såväl linodlingens som det allmännas intresse. Med stöd av erhållna svar från kommissionerna hade sällskapet därefter tillställt linodlarna en uppmaning att i det allmännas intresse ej fodra upp sitt linfröförråd utan överlämna detsamma till sällskapet för att kommissionsvis tillgodogöras, resp. beredas till linolja och linfrökakor för odlarnas räkning efter ett värde av 3 kronor per kilogram för frö av fullgod beskaffenhet. Mot förmodan hade endast ett fåtal odlare antagit detta erbjudande. Däremot hade flertalet av de linodlare, vilka ej redan på annat sätt disponerat över sitt frö, förklarat, att de vore villiga överlåta sitt kvarvarande frö till sällskapet i fast räkning. Med anledning härav hade sällskapet erbjudit folkhushållningskommissionen att för dess räkning inköpa intill 75 ton linutsäde från svenska odlare, uti vilket parti även skulle ingå sådant frö av sagda beskaffenhet, varöver sällskapet under hand förskaffat sig dispositionsrätt. Sedan folkhushållningskommissionens jordbruksavdelning hemställt, att kommissionen måtte tillstyrka, att sällskapet av statsmedel beviljades ett räntefritt förlagslån på 225,000 kronor för inköp av 75 ton linutsäde av svenskt

ursprung till ett pris icke överstigande 3 kronor per kilogram för att framdeles tillhandahållas linodlare inom landet, samt linfröpriset stigit avsevärt under tiden och vissa utsädesfirmor köpt upp linfrö till priser till och med överstigande 4 kronor per kilogram, hade sällskapet med stöd av de med folkhushållningskommissionen förda förhandlingarna utsänt en cirkulärskrivelse med avtalsformulär för odlarna om övertagande av deras kvarvarande linfröpartier i fast köp till ett pris av 3 kronor per kilogram för linfrö av bästa beskaffenhet. Härigenom hade vidare spekulationer med linfrö högst sannolikt stävjats, emedan spekulanterna antagit, att sällskapet kunde komma i besittning av så pass stora kvantiteter linfrö, att linutsädet för innevarande år därigenom kunde anses tryggt, utan att de i spekulationssyfte av utomstående till högre pris uppsamlade linfröpartierna behövde avyttras till överpris. Sällskapets styrelse hade därefter vid sammanträde den 17 december 1917 befullmäktigat sällskapets verkställande direktör att vidtaga åtgärder för erhållande av räntefritt förlagslån av 225,000 kronor för sagda ändamål. Dock hade ansetts, att, innan ansökan om dylikt räntefritt lån gjordes hos Kungl. Maj:t, närmare undersökning borde ske, huruvida den ifrågasatta utsädeskvantiteten verkligen kunde anskaffas hos odlarna och huru stor del härav kunde beräknas för ökad linodlingsareal för sällskapets räkning samt huru stor del den särskilt för hemberedning avsedda linodlingsarealen kunde komma att kräva. Vid verkställd undersökning hade det visat sig, att hela linfröpartiet i fråga kunde anskaffas på önskat sätt, men att huvudsakligaste delen av linutsädet sannolikt komme sådana odlare till godo, vilka önskade fritt disponera över linet i en eller annan form. Detta förhållande hade föranlett ett sammanträde av sällskapets styrelse den 24 sistlidna januari, varvid beslutats att ånyo hänskjuta frågan till folkhushållningskommissionen med hemställan, att kommissionen måtte av sällskapet övertaga det till tryggande av årets ökade linodling erforderliga linfröutsädet, eller, om så ej kunde ske, till dess likvidering förorda ett räntefritt statslån för sällskapet på sådana villkor, att sällskapet ej genom bestående förbud mot fritt disponerande av eventuellt efter årets sädd överblivande linfrökvantitet för beredning till linfrökakor åsamkades någon förlust. Genom beslut den 2 februari 1918 hade folkhushållningskommissionen förklarat sig benägen tillstyrka ett räntefritt statslån å 225,000 kronor samt att staten skulle förbinda sig att till sällskapets självkostnadspris, dock icke överstigande 3 kronor per kilogram prima linfrö, inlösa det parti linfrö, intill 30,000 kilogram, som av sällskapet inköpts, men vilket den 1 instundande juni icke av sällskapet försålts.

Med anledning av linberedningssällskapets förevarande framställning har Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott i ingiven skrift hemställt, att, om det begärda förlagslånet komme att beviljas, därvid måtte fästas det villkoret, att det inköpta linfröet i mån av tillgång skulle tillhandahållas landets samtliga linodlare till ett för alla gällande lika pris, ävensom att vid försäljningen av linfröet icke måtte knytas några bestämmelser, som kunde förhindra linodlarna att fritt förfoga över det lin, som erhöles av det sålunda försålda utsädet.

Folkhushållningskommissionen har i infortrat utlåtande den 23 februari 1918 tillstyrkt linberedningssällskapets ifrågavarande framställning.

Lantbruksstyrelsen, som även hörts, har i utlåtande den 9 mars 1918 yttrat:

»Med hänsyn till nu rådande förhållanden, varunder fara torde förefinnas, att ännu befintliga förråd av till utsäde användbart linfrö i ganska stor utsträckning skola finna användning för andra ändamål, samt då uppehållandet i åtminstone oförminskad omfattning av den ännu bestående linodlingen inom landet synes vara i hög grad önskligt samt förtjänt av vissa uppoffringar från det allmännas sida, anser lantbruksstyrelsen, att aktiebolaget svenska linberedningssällskapets framställning förtjänar beaktande. Visserligen skulle genom bifall till densamma staten ej endast ikläda sig en viss risk utan även göra en uppoffring genom den för det ifrågasatta förlagslånet föreslagna räntefriheten, men det synes knappast troligt, att det avsedda ändamålet, som för att kunna ernås erfordrar ett raskt ingripande, kan på något annat lika effektivt och mindre kostsamt sätt uppnås.

Då det emellertid synes angeläget, att ej endast de linodlare, som äro direkt på ett eller annat sätt anslutna till sällskapet, beredes tillgång till behövt utsäde av det sålunda med tillhjälp av statsmedel anskaffade linfröet, torde vid lånets beviljande böra föreskrivas, att erforderliga partier av fröet i största möjliga utsträckning av bolaget på framställning av vederbörande hushållningssällskap ställas till dessas förfogande att tillhandahållas odlare inom sällskapens område, varvid priset å fröet ej må överstiga det pris, bolaget debiterar vid direkt försäljning till odlare.

Härjämte torde böra såsom villkor för lånet föreskrivas, att det skall åligga bolaget dels att tillhandahålla fröet till självkostnadspris, dels att i fråga om anskaffande och försäljning av det linfrö, som avses för innevarande års odling, vara underkastad den kontroll, som må av lantbruksstyrelsen finnas erforderlig, dels ock att före den 1 april 1919 till lantbruksstyrelsen avgiva berättelse rörande bolagets verksamhet för nu ifrågavarande ändamål samt redogörelse för medlens användande.»

Slutligen har statskontoret i utlåtande den 25 mars 1918 anfört:

»Därest Kungl. Maj:t finner ett räntefritt lån av statsmedel för ifrågavarande ändamål av omständigheterna påkallat, torde framställning i ämnet böra göras hos riksdagen, på sätt ägde rum i fråga om de lån för anskaffande av utsädespotatis, som utlämnats enligt kungörelsen den 30 mars 1917.

För att emellertid statsverkets kassaförlag ej må betungas med ifrågavarande utgift, synes lånet böra anvisas till utbetalning från riksgäldskontoret, dit i sådant fall även lånets återbetalning bör ske; vilket förfarande torde stå i överensstämmelse med de av kassaförlagskommittén uppställda och av riksdagen i skrivelse den 22 februari 1918 godkända principer.

Med avseende å önskvärldheten därav att ej endast de till linberedningssällskapet anslutna linodlare erhålla tillgång till linfrö, vore det kanhända lämpligast att, såsom ägde rum med ovanberörda utsädespotatis, det inköpta linfröet i sin helhet distribueras genom vederbörande hushållningssällskap.

Bland villkoren för lånets utbekommande torde böra föreskrivas, att sällskapet skall för lånets återbetalande ställa nöjaktig säkerhet.»

De bemödanden, aktiebolaget svenska linberedningssällskapet gjort för att betrygga tillgången på linfröutsäde till innevarande års vårsådd

*Departements-
chefen.*

och därmed möjliggöra ökad linodling, äro värda allt erkännande. Både för linberedning och erhållande av linfrö till foderändamål m. m. är dylik odling av stor betydelse.

Då bolaget, som nedlagt stora kostnader på anordnandet av en modern, större linberedningsanstalt, icke ser sig i stånd att ensam bära den ekonomiska risken av de sålunda vidtagna åtgärderna, vilka igångsatts efter förhandlingar med folkhushållningskommissionen och speciellt dess jordbruksavdelning, synes mig fog finnas för att staten understödjer bolaget medelst ett tillfälligt lån såsom bolaget begärt och myndigheterna tillstyrkt. Mot beloppet, 225,000 kronor, har jag ej annat att erinra, än att som villkor för lyftande av medel av lånet bör föreskrivas, att bolaget visar sig hava använt motsvarande belopp till inköp av linfröutsäde för år 1918. Icke heller finner jag anledning till invändning mot att lånet lämnas räntefritt med skyldighet för bolaget att återbetala det senast den 1 april 1919. Nöjaktig säkerhet bör naturligtvis ställas för lånets återbetalande.

Vad beträffar de från skilda håll föreslagna villkoren synes det mig visserligen skola medföra vissa fördelar samt möjligen underlätta fröets distribution, om hushållningssällskapen förmedlade denna. I betraktande av den långt framskridna tiden och då jag inhämtat, att bolaget redan ingått avtal om linodling å ganska betydande arealer, torde dock sagda förfaringssätt icke böra föreskrivas som uttryckligt villkor. I mån av tillgång bör däremot såsom lantbruksstyrelsen föreslagit linfröpartier mot bolagets självkostnadspris ställas till de hushållningssällskaps förfogande, som göra framställning därom för att i sin ordning tillhandahålla utsädesfröet åt odlare till högst samma pris, som linberedningssällskapet betingar sig vid direkt försäljning till odlare. Härigenom vinnes, att även andra linodlare än de, som äro direkt anslutna till linberedningssällskapet, kunna erhålla linfrö. För dessa böra inga inskränkande bestämmelser beträffande användningen av den blivande skörden uppställas. Att förbjuda bolaget att uppställa villkor i dylikt hänseende beträffande det linfrö, bolaget säljer direkt till odlare, synes mig vara att gå för långt, helst som bolaget anlagt och bekostat förberörda linberedningsanstalt. Vad priset å utsädesfröet angår synes förenämnda villkor beträffande det genom hushållningssällskapen tillhandahållna fröet böra i tillräcklig mån verka reglerande därå.

Beträffande skyldighet för linberedningssällskapet att underkasta sig kontroll genom lantbruksstyrelsen och att avge berättelse instämmer jag med nämnda styrelse.

Beloppet torde böra utgå av tillfälliga lånemedel samt liksom det

av Kungl. Maj:t förut i år hos riksdagen föreslagna lånet till anskaffande av förädlade utsäden av vete, råg, korn och havre samt utsädespotatis uppföras såsom utgift för kapitalökning å tilläggsstat för innevarande år.

Vad slutligen angår det föreslagna åtagandet för staten att till visst högsta pris från bolaget inköpa den 1 juni 1918 överblivet linfrö intill en mängd av 30,000 kilogram, torde denna fråga kunna ordnas utan riksdagens medverkan.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande åt aktiebolaget svenska linberedningssällskapet av ett räntefritt lån att av bolaget återbetalas senast den 1 april 1919 samt i övrigt under i huvudsak de av mig nu tillstyrkta villkor anvisa, att utgå av tillfälliga lånemedel, såsom utgift för kapitalökning under nionde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst kronor 225,000.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Eric Paulsson.